

Behoefteonderzoek

Woonwagenstandplaatsen in de gemeente Zwolle

Inhoudsopgave

1. Inleiding	3
1.1 Advies College van de Rechten van de Mens	3
1.2 Rapport Nationale Ombudsman	3
1.3 Beleidskader gemeentelijk woonwagen- en standplaatsenbeleid	3
1.4 Beleidskaders gemeente Zwolle	4
2. Woonwagens in Zwolle	5
2.1 Karakteristieken woonwagenbewoners	5
2.2 Regionale context	6
2.3 Recente ervaringen nieuwe standplaatsen	6
3. Behoeftesonderzoek	7
3.1 Behoeftes natuurlijke aanwas	7
3.2 Behoeftes spijtoptanten	7
3.3 Tussenconclusie enquête en gesprekken vertegenwoordigers	8
3.4 Woningzoeker	9
3.5 Tussenconclusie Woningzoeker	10
4. Conclusie	11

1 Inleiding

In het eerste kwartaal van 2019 is onderzoek gedaan naar de behoefte aan standplaatsen onder de Zwolse woonwagenbevolking. Dit onderzoek is gestart naar aanleiding van recente verzoeken van woonwagenbewoners om nieuwe standplaatsen toe te voegen aan de bestaande voorraad en de rapporten van het College van de Rechten van de Mens en de Nationale Ombudsman.

1.1 Advies College van de Rechten van de Mens

In 1998 is de Woonwagenwet ingetrokken en werd het woonwagenbeleid gedecentraliseerd. Gemeenten zijn sindsdien primair verantwoordelijk voor het volkshuisvestingsbeleid, waarvan de huisvesting van woonwagenbewoners onderdeel uitmaakt. Het College van de Rechten van de Mens heeft sinds 2014 oordelen uitgebracht over het woonwagenstandplaatsenbeleid van verschillende gemeenten en corporaties.

Inmiddels heeft het College ook advies uitgebracht aan het ministerie en stelt daarin dat een uitsterf- of afbouwbeleid in strijd is met de mensenrechten. Daarnaast oordeelt het College van de Rechten van de Mens dat leven in een woonwagen is een essentieel onderdeel van de cultuur van Roma, Sinti en woonwagenbewoners. Het College wijst erop dat het Rijk, lokale overheden en woningcorporaties verplicht zijn om de cultuur van woonwagenbewoners niet alleen te beschermen, maar ook te faciliteren.

1.2 Rapport Nationale Ombudsman

Op basis van dit advies van het College heeft de Nationale Ombudsman ook een onderzoek ingesteld. Hieruit zijn voor gemeenten de volgende aanbevelingen benoemd:

1. Benoem in het college van burgemeester en wethouders een portefeuillehouder voor woonwagenbewoners en hun mensenrechten.
2. Ga in gesprek met de gemeenteraad over het standplaatsenbeleid en eventuele voornemens om het standplaatsenbeleid aan te passen.
3. Maak standplaatsenbeleid in overeenstemming met het mensenrechtenkader voor de culturele identiteit van woonwagenbewoners (onder meer de jurisprudentie van het Europese Hof voor de Rechten van de Mens en de oordelen van het College voor de Rechten van de Mens) en leg de standplaatsenbehoefte onder woonwagenbewoners in uw gemeente vast in de Woonvisie.
4. Inventariseer daartoe de behoefte aan standplaatsen, toewijzingscriteria, constructies voor huur of koop en woonvorm onder woonwagenbewoners in uw gemeente.

1.3 Beleidskader gemeentelijk woonwagen- en standplaatsenbeleid (Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties)

Het Rijk heeft samen met gemeenten een visie op het standplaatsenbeleid ontwikkeld dat in lijn is met het mensenrechtelijk kader voor de culturele identiteit van Roma, Sinti en woonwagenbewoners.

Dit betekent dat:

- De gemeente het beleid voor woonwagens en standplaatsen vast stelt als onderdeel van het volkshuisvestingsbeleid;
- Het beleid voldoende rekening dient te houden met- en ruimte geeft voor het woonwagenleven van woonwagenbewoners;
- Hiervoor is nodig dat de behoefte aan standplaatsen helder is;
- Corporaties voorzien in de huisvesting van woonwagenbewoners voor zover deze tot de doelgroep behoren;
- De afbouw van standplaatsen niet is toegestaan (behoudens uitzonderlijke omstandigheden) zolang er behoefte is aan standplaatsen;
- Een woningzoekende woonwagenbewoner die dit wenst, binnen een redelijke termijn kans heeft op een standplaats.

1.4 Beleidskaders gemeente Zwolle

Het uitgangspunt van het Zwolse woonwagenbeleid is dat de uitbreiding van locaties in Zwolle uitsluitend wordt afgestemd op de natuurlijke aanwas van het huidige (legale) aantal bewoners op woonwagenlocaties in Zwolle. Er is in Zwolle geen sprake (of geweest) van een uitsterfbeleid.

In de Woonvisie, Ruimte voor Wonen 2017-2027, spreekt de gemeente daarnaast ook de ambitie uit om ruimte te blijven bieden aan bijzondere woonvormen in Zwolle zoals de woonwagens.

2 Woonwagens in Zwolle

In Zwolle zijn er 163 standplaatsen, verdeeld over 26 kampen. Het totaal aantal bewoners van deze standplaatsen is 424 (de peildatum voor deze cijfers is 26-02-2018). Het merendeel van de standplaatsen in Zwolle zijn in eigendom en beheer bij de woningcorporaties deltaWonen, Openbaar Belang en SWZ.

DeltaWonen heeft 113 standplaatsen in eigendom, SWZ 12 standplaatsen en Openbaar Belang heeft 31 standplaatsen in eigendom. Onderstaand een overzicht van de locaties.

deltaWonen	
Almelose Kanaal	Bellinistraat
Boerendanserijk	Canneveltstraat/Lindenhorststraat
Essinckbelt	Glanerbeek
Havezathenallee	Herenweg
Hollewandsweg	IJsselcentraleweg
Luzernevlinder	Palestrinalaan
Papaverweg	Steurkolk
Swammerdamlaan	Tormentilweg
Van Miereveltstraat	Van Wevelinkhovenstraat
Vrouwenlaan	Nijerwalstraat/Paasloostraat (1)
SWZ	
Nijerwalstraat/Paasloostraat (1)	Nijerwalstraat/Paasloostraat (2)
Openbaar Belang	
Backermark	Cascadestraat
Fluessen	Hyacinthstraat
Scholeksterstraat	

Tabel 1: Overzicht woonwagenlocaties gemeente Zwolle

2.1 Karakteristieken woonwagenbewoners

Bij het onderzoek van de karakteristieken van de bewoners van de woonwagens is eerst gekeken naar de leeftijden van de woonwagenbewoners in Zwolle (zie tabel 2). Hierbij valt het volgende op. In de woonwagens wonen vooral veel jongeren, 52% van de bewoners is jonger dan 35 jaar.

Leeftijdsklasse	%
Jonger dan 18 jaar	27%
18 – 25 jaar	9%
26 – 35 jaar	16%
36 – 45 jaar	12%
46 – 55 jaar	15%
56 – 65 jaar	12%
66 – 75 jaar	7%
Ouder dan 75 jaar	3%

Tabel 2: Overzicht leeftijden woonwagenbewoners

Ook hebben we onderzocht hoe de huishoudensamenstelling van de woonwagenbewoners er uit ziet. Hieruit blijkt dat 8 procent van de bewoners alleen woont en dat de overige huishoudens uit meerdere personen bestaan. In de gemeente Zwolle is het beleid om de natuurlijke aanwas van woonwagenbewoners te faciliteren. Daarom hebben we ook specifiek gekeken naar de samenstelling van de huishoudens van de groep 18 tot 25 jaar. Deze groep bestaat uit 38 personen. Twee van deze jongeren wonen alleen, de rest van deze groep woont in een huishouden met meerdere personen.

2.2 Regionale context

Het onderzoek “Woonwagenstandplaatsen in Nederland” van Companen (2018), in opdracht van het Ministerie van Binnenlandse zaken en Koninkrijksrelaties, schets een beeld van het huidige aanbod van woonwagenstandplaatsen in Nederland. In Overijssel heeft 5% van de gemeenten een aanbod dat groter is dan 100 plaatsen. In totaal zijn er in Overijssel 459 standplaatsen. Zwolle heeft hier met de 163 standplaatsen (36%) een groot aandeel in.

2.3 Recente ervaringen nieuwe standplaatsen

In 2015 zijn in Stadshagen 12 nieuwe standplaatsen gerealiseerd door SWZ. In eerste instantie was de bedoeling om 18 nieuwe standplaatsen te realiseren. De verhuur van deze nieuwe plaatsen is echter tegengevallen. Het aantal reacties van woningzoekenden met een woonwagenverleden in Zwolle was erg laag. Daarnaast werd door de woningcorporatie een aantal kandidaten geweigerd, op basis van gegronde redenen (denk aan huurschulden, overlast e.d.) en bleven er dus weinig geschikte kandidaten over. Dit is ook de reden dat er destijds is besloten om de locatie waar de overige 6 standplaatsen gerealiseerd zouden worden beschikbaar te stellen voor de bouw van reguliere sociale huurwoningen.

3 Behoefteonderzoek

Op basis van de kaders die aan bod zijn gekomen in hoofdstuk 2 heeft de gemeente Zwolle besloten een behoefteonderzoek naar standplaatsen en/of woonwagens uit te voeren. Hierbij is gekeken naar twee verschillende doelgroepen. De eerste groep is de natuurlijke aanwas, de jongeren, die nu nog bij ouders of familie wonen maar die in de toekomst in een eigen woonwag en willen wonen. De tweede groep zijn de zogenaamde spijtoptanten, Zwollenaren met een woonwagenverleden die nu in een woning wonen (of anders) en weer terug willen naar een woonwag en. Voor de eerste groep brengen we de vraag met een enquête in beeld. Voor de tweede groep gaan we uit van gesprekken met vertegenwoordigers vanuit de woonwagengemeenschap in Zwolle en het woonruimte-verdeelsysteem de Woningzoeker, waar de standplaatsen worden aangeboden.

3.1 Behoefte natuurlijke aanwas

Zwolse woonwag enbewoners in de leeftijdscategorie 18-25 jaar hebben een enquête (zie bijlage 1, opgesteld in samenwerking met de vertegenwoordigers van de woonwag enbewoners) ontvangen. De verwachting is namelijk dat deze jongeren op korte termijn het ouderlijk huis willen verlaten. Van de 38 verstuurde enquêtes zijn er 14 retour gezonden. Dit is een responsratio van 37 %.

Uit de reacties blijkt dat vrijwel alle respondenten nog thuis bij de ouders wonen. Twee respondenten geven ook aan samen te wonen in een caravan bij de (schoon)ouders. Vrijwel iedereen geeft ook aan op korte termijn, dat is in dit onderzoek binnen 3 jaar, te willen verhuizen. Alle respondenten geven aan binnen de gemeente Zwolle te willen verhuizen en daarbij een voorkeur te hebben voor een standplaats/woonwag en.

De voorkeur van de respondenten ligt bij een gehuurde standplaats. Van de respondenten geven er namelijk 7 aan een voorkeur te hebben voor een gehuurde standplaats. Daarnaast is er één respondent die een voorkeur voor of een gehuurde of een eigen standplaats heeft en de rest van de respondenten geeft aan het nog niet te weten. Wat betreft het eigendom van de woonwag en lopen de voorkeuren uiteen. Er is zowel belangstelling voor een koopwoonwag en als voor een huurwoonwag en, daarnaast weet een groot gedeelte van de respondenten nog niet wat ze willen. Van de respondenten geven 6 aan een inkomen lager dan € 15.000 te hebben en er zijn nog drie respondenten die aangeven in de categorie € 15.000 - € 22.699 te zitten. Slechts één persoon geeft aan een inkomen tussen € 22.700 en € 38.034 te hebben. De rest wil deze informatie niet verstrekken.

Wat betreft de locatie zijn er verschillende voorkeuren voor plekken in de stad. Een gemeenschappelijke binder hierbij is wel het wonen in de nabijheid van de familie. Ook zien we dat er al een stel is dat samenwoont. We verwachten dat dit binnen de groep jongeren in de woonwagengemeenschap vaker voorkomt.

3.2 Behoeftespijtoptanten

Op 8 maart 2019 heeft de gemeente met drie vertegenwoordigers van de Demonstratiegroep woonwagengemeenschap Zwolle gesproken. De vertegenwoordigers hebben hierbij de woonwagengemeenschap in Zwolle vertegenwoordigd.

Deze bijeenkomst had als doel om de behoefte van de voormalig woonwagengemeenschap in Zwolle, die nu in een woning of anders wonen en weer terug willen, in kaart te brengen. Deze groep noemen we in het onderzoek, net als in het beleidskader van het ministerie van BZK, de zogenaamde spijtoptanten.

De groep spijtoptanten is heel divers. Er zijn zowel (beginnende) gezinnen als alleenstaanden, jong en oud. De groep waar het nu om gaat woont in Zwolle, heeft allemaal in het verleden in een woonwagen in Zwolle gewoond en wil zo snel mogelijk terug verhuizen naar een woonwagen in Zwolle. Het is voor deze groep belangrijk om binnen Zwolle te blijven wonen, de vertegenwoordigers geven aan dat verhuizen naar een andere gemeente geen optie is.

De groep spijtoptanten heeft een voorkeur voor een gehuurde standplaats. Wat betreft het type woonwagen is het gelijkwaardig verdeeld, de helft van deze groep heeft de voorkeur voor een (eigen) koopwoonwagen en de andere helft heeft een voorkeur voor een huurwoonwagen. De inschatting is dat deze groep qua inkomen voornamelijk in de categorie van € 15.000 - € 22.699 bruto per jaar zit.

De vertegenwoordigers geven aan dat voor deze groep vooral het samenwonen met gelijkgestemden, familie en vrienden belangrijk is. Hierbij is ook het gevoel van gemeenschap en het in stand houden van traditie heel erg belangrijk. Omdat het in de nabijheid wonen van familie van belang is wordt de suggestie gedaan om ook de mogelijkheid te onderzoeken of de bestaande woonwagenkampen uitgebreid kunnen worden.

De inschatting van de vertegenwoordigers is dat de groep spijtoptanten uit plusminus 250 mensen bestaat. Dit is echter moeilijk in te schatten. Bovenstaande paragraaf is in samenwerking met de vertegenwoordigers van de woonwagengemeenschap tot stand gekomen.

3.3 Tussenconclusie enquête en gesprekken met de vertegenwoordigers

Op basis van de enquête en het gesprek met de vertegenwoordigers van de woonwagengemeenschap is het volgende gebleken.

- Er is vraag naar nieuwe standplaatsen in Zwolle en dan voornamelijk behoefte aan gehuurde standplaatsen.
- Wat betreft huur- of koopwoonwagens is er behoefte aan beide.
- Wat betreft inkomen zitten de jongeren met name in de categorie tot € 15.000 en de spijtoptanten met name in de categorie € 15.000 tot € 22.699.
- Een belangrijke gemeenschappelijke deler is dat zowel de jongeren als de spijtoptanten aangeven een voorkeur te hebben voor het wonen in de nabijheid van familie.

Op de enquête voor de jongeren zijn 14 reacties geweest. Daarnaast geven de vertegenwoordigers van de gemeenschap aan dat de groep spijtoptanten uit plusminus 250 personen bestaat. Om te kijken in hoeverre de vraag naar standplaatsen daadwerkelijk een actieve vraag is besteden we in dit onderzoek ook aandacht aan de Woningzoeker.

3.4 Woningzoeker

De Woningzoeker is in de gemeente Zwolle dé plaats waar sociale huur- en koopwoningen worden aangeboden. Op dit platform worden woningen van 5 verschillende corporaties aangeboden, Beter Wonen IJsselmuiden, deltaWonen, Openbaar Belang, SWZ en Wetland Wonen. Ook de gemeenten Kampen, Steenwijkerland en Zwartewaterland zijn bij de Woningzoeker aangeboden. Standplaatsen en woonwagens inclusief standplaatsen worden ook via dit platform aangeboden. Zwolse woonwageneigenaren krijgen hierbij voorrang bij het toewijzen.

3.4.1 Zoekprofiel

Binnen de Woningzoeker hebben de ingeschrevenen de keuze om een zoekprofiel aan te maken. Dit is echter niet verplicht. Van alle woningzoekenden heeft slechts 14% gebruik gemaakt van deze optie. Binnen een zoekprofiel kan een woningzoekende aangeven wat het gewenste type woning is, dit geldt dus ook voor een standplaats of een woonwagen inclusief standplaats. Van de personen die hebben gekozen voor het maken van een zoekprofiel heeft er maar 4 % aangegeven specifiek op zoek te zijn naar een standplaats en/of woonwageneigenaren inclusief standplaats. Dit geldt overigens voor de hele woningzoeker, dus niet per sé alleen voor Zwolle.

3.4.2 Aangeboden standplaatsen

Vanaf 2016 tot en met heden (januari 2019) zijn er 5 standplaatsen op de Woningzoeker aangeboden. Op deze advertenties zijn gemiddeld 20 reacties binnengekomen.

De personen die deze standplaatsen gekregen hebben komen voornamelijk uit Zwolle, slechts één persoon komt niet uit de gemeente Zwolle. De gemiddelde leeftijd van de groep die een standplaats heeft toegewezen gekregen is 26 jaar.

3.4.3 Huidige behoefte in de Woningzoeker

In 2019 is er tot op heden (januari 2019) één standplaats aangeboden. Om nog een beter beeld te krijgen van de actuele behoefte hebben we hierbij naar de karakteristieken van de inschrijvingen op deze standplaats gekeken. Van de mensen die hebben gereageerd op de standplaats heeft het grootste gedeelte (85%) een inkomen lager dan € 22.375,-. Deze mensen hebben een huishouden dat vooral (73%) bestaat uit één persoon. Als we kijken naar de leeftijden van de mensen die hebben gereageerd zien we dat vooral mensen in de categorie 18-25 (38%) en mensen in de categorie 26-40 (40%) een reactie hebben geplaatst.

3.4.4 Vergelijking wachttijd en slaagkans sociale huurwoningen

De vergelijking wat betreft wachttijd en slaagkans van woningzoekende tussen standplaatsen/woonwagens en reguliere sociale woningen kunnen we niet maken. Ter eerste omdat er de afgelopen jaren te weinig standplaatsen zijn vrijgekomen om hier een representatief beeld van te schetsen. Daarnaast kan het aantal reacties op een vrijgekomen standplaats een vertekend beeld geven. Het is niet te zien of iedereen die gereageerd heeft op een vrijgekomen standplaats daadwerkelijk een woonwagenverleden in Zwolle heeft. Alleen de woonhistorie van de kandidaat die de standplaats krijgt toegewezen in de woonruimteverdeling wordt gecheckt. In algemene zin is hierbij op te merken dat er op de gehele Zwolse woningmarkt krapte is. Dit betekent dat ook de vraag naar reguliere sociale huurwoningen groot is.

3.5 Tussenconclusie Woningzoeker

Uit de data van de Woningzoeker blijkt dat er de afgelopen jaren, vanaf 2016, heel beperkt standplaatsen beschikbaar zijn gekomen. Op deze vrijgekomen plekken wordt echter niet in grote getale gereageerd. Van de groep die reageert op deze standplaatsen is een groot deel relatief jong (18-25 jaar en 26-40 jaar), bestaat het huishouden uit één persoon en heeft het grootste gedeelte van de woningzoekers die gereageerd hebben een inkomen dat lager is dan € 22.375.

4 Conclusie

De gemeente Zwolle heeft geen uitsterfbeleid gevoerd, dit is in lijn met de uitspraak van het College van de Rechten van de Mens en het beleidskader Gemeentelijk woonwagen- en standplaatsenbeleid. Uit het onderzoek blijkt wel dat er behoefte aan nieuwe standplaatsen in Zwolle. Dit blijkt uit zowel de respons van de vragenlijst onder de jongeren, de gesprekken met de vertegenwoordigers van de woonwagengemeenschap in Zwolle als uit de data van de Woningzoeker.

De vraag betreft specifiek huurstandplaatsen. Dit komt zowel terug uit de ingevulde enquêtes als uit het gesprek met de vertegenwoordigers van de spijtoptanten. Daarnaast is er behoefte aan zowel huurwoonwagens als de ruimte om op deze huurstandplaatsen een eigen gekochte woonwagen te plaatsen. Nabijheid van familie speelt voor beide categorieën een belangrijke rol bij de verhuizing naar een standplaats. Voor zowel de natuurlijke aanwas als voor de spijtoptanten geldt dat bijna de gehele groep een inkomen heeft dat lager is dan € 23.000.

Er hebben 14 jongeren gereageerd op de vragenlijst, deze geven allemaal aan op korte termijn een eigen standplaats te willen. Daarnaast is er door de vertegenwoordigers van de woonwagengemeenschap aangegeven dat de groep spijtoptanten uit plusminus 250 personen bestaat.

Uit de cijfers van de Woningzoeker blijkt echter dat er op de standplaatsen die zijn vrijgekomen sinds 2016 beperkt is gereageerd, er komen gemiddeld 20 reacties op een vrijkomende standplaats.

Op basis van de resultaten uit de enquêtes, het gesprek met de vertegenwoordigers van de spijtoptanten en de resultaten uit de Woningzoeker komen we tot de volgende conclusie.

De afgelopen jaren hebben er gemiddeld 20 woningzoekenden gereageerd op de vrijkomende standplaatsen. Een deel hiervan bestaat uit de natuurlijke Zwolse aanwas en een gedeelte bestaat uit de spijtoptanten. Om te voorzien in de vraag moet de gemeente Zwolle de komende jaren circa 12 tot 15 standplaatsen faciliteren. Op deze manier kunnen beide groepen binnen een redelijke termijn, door ook het eventueel samenwonen, natuurlijk verloop en de mutaties in de huidige voorraad mee te nemen, een standplaats toegewezen krijgen. Gelet op de ervaringen uit 2015 kan de realisatie van de standplaatsen gefaseerd worden uitgevoerd. Daarbij is het belangrijk om het animo voor de nieuwe standplaatsen goed te monitoren en hierbij de ambitie, naar boven of beneden bij te stellen.

Door het toevoegen van de nieuwe standplaatsen kan er worden voorzien in de vraag van de natuurlijke aanwas en hebben de komende jaren ook de spijtoptanten een kans om, als de latente vraag zicht ontwikkelt tot een actieve vraag, binnen een redelijke termijn een standplaats toegewezen te krijgen.